

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА
МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**НИЗОМИЙ НОМИДАГИ ТОШКЕНТ ДАВЛАТ
ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТИ**

**Н. Муслимов
Р. Муллахметов**

Касб танлашга йўллаш

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим
вазирлиги томонидан олий ўқув юртлари 5142000 –
меҳнат бакалавриат таълим йўналиши талабалари учун
ўқув қўлланма сифатида тавсия этилган

Тақризчилар: Низомий номидаги ТДПУ «Техника фанлари» кафедраси
мудири проф. **Б.К.Мухамеджанов.**
Республика касб танлаш ва хунар ўргатиш лицей
директори **Б.Я.Бляхер.**

Муслимов. Н

Касб танлашга йўллаш. Олий ўқув юртлари учун ўқув қўлланма /
Муслимов. Н; Р. Муллахметов Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус
таълим вазирлиги. – Т.: «IQTISOD-MOLIYA» 2007. – 207 б.
Муллахметов Р.

Ушбу ўқув қўлланманинг мақсади ва вазифалари олий ўқув юртлари талабаларига касб танлаш жараёни, касб танлашга йўллаш тизими, умумий ўрта таълим мактаб ўқувчиларини касб танлашга йўллаш, касблар классификацияси, касб танлашни режалаштириш, касб танлашга йўллашнинг бугунги кундаги ҳолати, касб танлашга йўллаш бўйича мутахассисларни тайёрлаш тизими, бўлажак ўқитувчиларни касбга мослашишнинг педагогик психологик шарт-шароитлари ва касб танлашга йўллаш жараёнида янги педагогик технологияларни қўллаш масалаларни ёритиб беришдан иборат. Ўқув қўлланмадан касб танлашга йўллаш ишлари билан шугилланадиган мутахассислар ва умумтаълим мактаб ўқитувчилари фойдаланишлари мумкин.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан лицензия берилган нашриётларда нашр қилиш учун рухсат берилган. Гувоҳнома (№ 0934 2007) Ўзбекистон Республикаси олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2007 йил 28 майдаги 114-сонли буйруғи билан тасдиқланган.

МУНДАРИЖА

Кириниш	5
I боб. Касб танлашга йўллаш жараёни	
§1.1 Касбга йўналтиришнинг тарихий тараққиёти	6
§1.2 Меҳнат таълими жараёнида касб танлашга йўллаш	12
§1.3 Ўқувчиларни касбга йўналтириш назарияси ва методикаси	21
II боб. Касб танлашга йўллаш тизими	
§2.1 Касбга йўналтириш ишининг педагогик асослари	27
§2.2 Касбга йўналтириш босқичлари мазмуни.	29
§2.3 Касбга йўналтириш ишининг мактаб тизими	46
§2.4 Касбга йўналтиришнинг тарбиявий аҳамияти	66
§2.5 Касбга йўналтиришнинг ижтимоий ва психофизиологик асослари	78
III боб. Ўқувчиларни касб танлашга йўллаш	
§3.1 Касб танлашга йўллаш ишларининг бошланғич ҳолати ..	92
§3.2 Дарсларда касб танлашга йўллаш ишлари форма ва методлари	93
§3.3 Дарслардан ташқари вақтлардаги касб танлашга йўллаш ишлари форма ва методлари	98
§3.4 Касбга доир консультация ишларининг мазмуни ва турлари	103
IV боб. Касблар классификацияси	
§4.1 Классификациянинг умумий кўрinishи	108
§4.2 Касбларнинг типлари	110
§4.3 Касбларнинг туркумлари	118
§4.4 Касбларнинг бўлимлари ва группалари	124
§4.5 Касб танлаш формуласи	126
V боб. Одам ва касб	
§5.1 Қизиқишлар, майилликлар, қобилиятлар ...	128
§5.2 Саломатлик ва касб	134
§5.3 Касбга яроқлилиқ	136
§5.4 Касб танлашда онглилик ва мустақиллик	140
§5.5 Ўз-ўзини тарбиялаш ва касб танлаш	143
VI боб. Касб танлашни режалаштириш	
§6.1 Касбга доир режа	146
§6.2 Касб танлашда учрайдиган ҳатоликлар ва қийинчиликларни асосий сабаблари	148
§6.3 Касблар бўйича консультация	152
§6.4 Касблар характеристикаси – профессиограмма	156

§6.5 Қаерда касб ўрганиш мумкин	159
VII боб. Касб танлашга йўллашнинг бугунги кундаги ҳолати	
§7.1 Касбга йўналтириш ишларига қўйиладиган талаблар . . .	165
§7.2 Ўқувчиларни меҳнатга ва касб танлашга тайёрлашда мактаб касбга йўналтириш кабинетларининг ўрни	168
§7.3 Касбга йўналтириш ишига раҳбарлик қилиш ва уни режалаштириш	173
§7.4 Таълим муассасида ўқувчиларга касблар ҳақида маълумот бериш ва улар билан олиб бориладиган ишларни индивидуаллаштириш.	175
VIII боб. Касб танлашга йўллаш бўйича мутахассисларнинг тайёрланиш тизими	
§8.1 Бўлажак ўқитувчиларни касбга мослаштиришнинг педагогик-психологик шарт-шаронтлари	185
§8.2 “Касб танлашга йўллаш” фанини ўқитишда янги педагогик технологиялардан фойдаланиш	188
§8.3 Касб танлашга йўллаш борасида ўтказилган тадқиқот ишларнинг таҳлили	194
§8.4 Касб танлашга йўллаш жараёнида йўл қўйилган хатоликларни бартараф этиш усуллари	200
Фойдаланилган адабиётлар рўйхати	204

Кириш

Жамиятнинг барча соҳаларида олиб борилаётган туб ислохотлар Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни ҳамда “Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури” талабларни асосида шаклланган узлуқсиз таълим тизимининг барча босқичларида фаолият юритувчи таълим муассасалари ривожини таъминловчи янги концепциянинг яратилиши учун замин бўлди.

Ўзбекистон Республикаси президенти И.А.Каримов шундай деган эди – “Тўққиз йиллик ўқишдан иборат умумий ўрта таълим мажбурийдир. Таълимнинг бу тури бошланғич таълимни қамраб олади ҳамда ўқувчиларнинг фанлар асосларни бўйича мунтазам билим олишларини, уларда билим ўзлаштириш эҳтиёжини, асосий ўқув-илмий ва умуммаданий билимларни, миллий ва умумбашарий қадриятларга асосланган маънавий-ахлоқий фазилатларни, меҳнат кўникмаларини, ижодий фикрлаш ва отроф-муҳитга онгли муносабатда бўлишни ва касб танлашни шакллантиради”.

Амалга оширилаётган ислохотлар жараёнида узлуқсиз таълим тизимининг босқичларидан бири ҳисобланган умумий ўрта таълим мактаблари фаолиятининг муҳим вазифаларидан бири ўқувчиларни ҳаётга тайёрлаш ва касб танлашга йўналтиришдан иборатдир. Касбга йўналтириш - шахснинг бўлувчи касбий фаолият субъекти сифатида ўзига нисбатан шаклланиш жараёнини ўтайди, яъни келажакда бозор иқтисодиёти муносабатларига мослашиб боришга замин яратади.

Касбга йўналтиришга ёшларнинг касбни эркин ва мустақил танлашнинг илмий-амалий тизими сифатида қараш лозим. У ҳар бир шахснинг ҳам индивидуал хусусиятларини ва бозор иқтисодиёти эҳтиёжларини ҳисобга олиш керак. Умумий ўрта таълим мактабларида ўқувчиларнинг меҳнат таълим дарсларида олган билимларни, амалий кўникма ва малакалари, уларда умумий меҳнат тайёргарликларини, бозор иқтисодиётининг аниқ бир соҳасида қўлдан имкониятларини очиб бериш лозим. Шу билан биргаликда умумтаълим фан ўқитувчилари ҳам ўрганилаётган мавзунинг дастурлари асосида, яъни маънавий кетма-кетликда, фан хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда ўқувчиларни меҳнат жараёнлари, меҳнат турлари ва технологиялари билан таништириб бориш, Республикамизнинг иқтисодий имкониятларини очиб беришга қаратмоғи лозим.